

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Tuomioistuinvirasto antaa lausunnon tuomioistuinlain 19 a luvun 2-3 §:ssä säädettyjen perustehtäviensä mukaisesti ehdotettujen muutosten mahdollisista vaikutuksista tuomioistuinlaitoksen resursseihin, tietojärjestelmiin tai toimitiloihin.

Tuomioistuinlaitoksen huomioiminen varautumisvelvollisuuden soveltamisalaa koskevassa lainkohdassa on aiheellinen muutos nykytilaan nähden.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Tuomioistuinlaitoksen toiminnan jatkuvuuden turvaaminen vaatii kaikissa tilanteissa määrältään riittävän ja ammattitaitoisen henkilöstön olemassaoloa, keskeisten tietojärjestelmien toiminnan varmistamista ja tarkoitukseen soveltuvia toimitiloja. Tietojärjestelmien ja muun toiminnassa tarvittavan tietotekniikan osalta haasteita varautumiselle aiheuttaa se, että tuomioistuinlaitos ei tuota tai hanki itse näitä palveluita. Näistä toiminnoista huolehtivat osin Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori ja osin Oikeusrekisterikeskus, jotka puolestaan hankkivat palvelut suurilta osin ostopalveluina. Pitkiksi muodostuvat hankinta- ja sopimusketjut hankaloittavat varautumisessa huomioitavan kokonaisuuden hallintaa.

Ehdotetussa 6 §:ssä tarkoitettuun varautumiseen ei ole lähtökohtaisesti osoitettu viranomaisille erillisiä määrärahoja. Varautumisen on mietinnössä todettu olevan kiinteä osa viranomaisten yleisillä toimintamenoilla katettavaa perustoimintaa. Kiristyneen taloustilanteen vaikuttaessa merkittävästi myös tuomioistuinlaitoksen toimintaan Tuomioistuinvirasto huomauttaa tuomioistuinten perustehtävän olevan erityisesti perustuslain 21 §:n oikeusturvan toteuttaminen – sekä normaali- että poikkeusoloissa. Tuomioistuimet eivät voi priorisoida tehtäviään vireille saapuvien ja ratkaistavana olevien asioiden kustannuksella. Kaikki vireille saapuvat asiat on käsiteltävä ja ratkaistava. Tuomioistuimille tuleekin turvata riittävät taloudelliset resurssit paitsi oikeuspalveluiden tuottamiseen myös merkitykseltään entistä korostuneemman varautumisvelvollisuuden edellyttämiin toimiin.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönnotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ehdotetussa 28 §:ssä tarkoitettua valtioneuvoston ohjausvaltaa ei liene tarkoitettu koskemaan tuomioistuinten toimintaa. Vallan oikeusvaltiollisen kolmijaon näkökulmasta on selvää, että valtioneuvosto ei voi poikkeusoloissakaan saada lisävaltuuksia tuomioistuinlaitoksen toiminnan ohjaamiseen. Tämä koskee myös tuomioistuinten resursointia ja toimintaedellytyksiin kohdistuvaa ohjausta. Toisaalta on kuitenkin ongelmallista, jos millään taholla ei ole poikkeusoloissa valtuuksia tällaiseen ohjaukseen. Sen vuoksi olisi syytä harkita, tulisiko tuomioistuinlaitoksen keskushallintona toimivalle Tuomioistuinvirastolle antaa poikkeusoloissa lisävaltuuksia. Tuomioistuinvirastossa ylintä päätösvaltaa käyttää tuomariemmistöinen johtokunta, joten järjestely ei vaarantaisi tuomioistuimien riippumattomuutta. Tuomioistuinvirasto katsoo siten, että tuomioistuinlaitoksen osalta poikkeusolojen ohjausvaltaan ja Tuomioistuinviraston asemaan poikkeusoloissa on syytä kiinnittää huomiota jatkovalmistelussa.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Tuomioistuinlaitoksen toiminnan turvaamisen kannalta olennaisinta on varmistaa, että tarvittava henkilöstö on tuomioistuinlaitoksen käytössä myös poikkeusoloissa. Tuomioistuinlaitosta ei kuitenkaan ole huomioitu 6 luvun 33 §:ssä.

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Tuomioistuinlaitoksen toiminnan turvaamisen kannalta olennaisinta on varmistaa, että tarvittava henkilöstö on tuomioistuinlaitoksen käytössä myös poikkeusoloissa. Tuomioistuinlaitosta ei kuitenkaan ole huomioitu työvoiman saatavuutta koskevissa ehdotetun 7 luvun 41 ja 43 §:ssä.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltö) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

Tuomioistuinvirasto pitää puutteena sitä, ettei perustuslain nojalla riippumattomien tuomioistuinten toimintaedellytyksiä poikkeusoloissa ole mietinnössä juurikaan huomioitu. Oikeuslaitoksen toimivuus myös poikkeusoloissa tulee turvata. Tämä edellyttää riittävää ennakointia ja harkintaa poikkeusolojen mahdollisista vaikutuksista tuomioistuinten toimintaan. Vaikutukset voivat poikkeusolojen laadusta riippuen koskea osaa tai kaikkia tuomioistuimia ja olla joko valtakunnallisia taikka alueellisia. Ehdotetun 6 §:n 1 momentin mukaan varautumisvelvollisen, siis myös tuomioistuimen, on varauduttava myös valmiuslaissa säädettyjen toimivaltuuksien käyttöön. Mietinnöstä ei kuitenkaan ilmene, mitä tällaiset nimenomaan tuomioistuimia koskevat lisätoimivaltuudet ovat. Oikeussuojan saatavuuden turvaamiseksi poikkeusoloissa voisi olla tarpeellista esimerkiksi keskittää tietyn tyyppisiä asioita tiettyyn tuomioistuimeen, poiketa alueellista toimivaltaa taikka päätösvaltaisuutta koskevista säännöksistä taikka noudattaa joiltakin osin kevennettyä prosessia. Käytettävissä ei ole järjestelyä, jolla tuomioistuimet voisivat varata tiloja toimintaansa poikkeusoloissa.

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Mietinnössä on tunnistettu, että poikkeusolojen luonteesta ja sovellettavista toimivaltuuksista riippuen lakiin perustuvat muutoksenhakuasiat voisivat erittäin merkittävällä tavalla kuormittaa hallinto-oikeuksia poikkeusoloissa ja niiden jälkeen. Jatkovalmistelussa on syytä pohtia vaihtoehtoisia toimintamalleja, joilla ennakoitua hallintotuomioistuinten merkittävää kuormittumista ja siitä väistämättä johtuvia epätoivottuja seurauksia, kuten käsittelyaikojen pidentymistä, olisi mahdollista välttää.

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Kumpula Pasi
Tuomioistuinvirasto

Leinonen Heli
Tuomioistuinvirasto

